

Conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt

Projectvoorstel

In het kader van de VIONA-arbeidsmarktonderzoeksoproep 2003

Universiteit Gent en IDEA Consult

Brussel, mei 2003

Inhoud van dit onderzoeksvoorstel

1. Promotor en coördinator
2. Titel
3. Bondige omschrijving van het onderzoeksvoorstel
4. Thema en topic waarbij dit projectvoorstel aansluit
5. Gedetailleerd tijdsschema
6. Financieel plan
7. Valorisatie van de onderzoeksresultaten
8. Samenstelling onderzoeksteam
9. Suggesties voor mogelijke referees

Bijlage 1: Uitgebreide beschrijving van het onderzoeksproject

Bijlage 2: Bibliografie

Bijlage 2: CV's van de onderzoekers

Bijlage 3: Voorstelling Universiteit Gent en IDEA Consult

1. Promotor en coördinator

Promotor: Prof. Dr. Freddy Heylen
Vakgroep Sociale Economie en SHERPPA
Universiteit Gent
Hoveniersberg 24
9000 Gent

tel: 09-264.34.85

e-mail: Freddy.Heylen@rug.ac.be

Coördinator: Dr. Anneleen Peeters
IDEA Consult
Congresstraat 37-41, bus 3
1000 Brussel

tel: 02/282.17.75

fax: 02/282.17.15

e-mail: anneleen.peeters@ideaconsult.be

2. Titel

Conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt

3. Bondige omschrijving van het onderzoeksvoorstel

In het voorgestelde onderzoek bestuderen we de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt. We gaan met andere woorden na wat het verband is in ruime zin tussen economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren. Op basis van het voorgestelde onderzoek zal een antwoord geformuleerd worden op volgende onderzoeksvragen:

- Hoe conjunctuurgevoelig is de Vlaamse werkgelegenheid en werkloosheid in vergelijking met België en andere landen?
- Zijn de wijzigingen in de arbeidsmarktvariabelen symmetrisch over de (opgaande en neergaande) conjunctuurcycli?
- Welke arbeidsmarktindicatoren in Vlaanderen reageren het sterkst (amplitude) en het snelst (timing) op conjunctuurbewegingen?
- Worden conjunctuurschommelingen voornamelijk opgevangen door fluctuaties in aantallen (vb de werkgelegenheid) of in volume (vb arbeidsuren)?
- Welke factoren (economische structuur, institutionele factoren) spelen een belangrijke rol bij de transmissie van de schokken van productmarkt naar arbeidsmarkt en bepalen aldus de conjunctuurgevoeligheid van werkloosheid en werkgelegenheid?
- Op welke micro-economische variabelen heeft de conjunctuurreactie de grootste impact? Welk soort bedrijven (sector, grootte) en welk soort werknemers (bediende/arbeider, leeftijd, geslacht, inkomensklasse) worden het sterkst beïnvloed?
- Zijn er een aantal instrumenten ter beschikking van het beleid om de werkgelegenheidsintensiteit over de conjunctuurcyclus te sturen?
- Welke arbeidsmarktvariabelen kunnen een belangrijk bouwsteen zijn voor een Vlaamse job-barometer?

Dit onderzoek biedt een belangrijke toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande studies door:

- het uitvoeren van macro-analyses met aparte schattingen voor de Vlaamse situatie met gegevens die een tijdspanne van meer dan 25 jaren beslaan
- aanwezigheid van micro-economisch empirisch materiaal met bedrijfsgegevens en uitgebreide werknemersgegevens over de meeste recente conjuncturomslag (2000-2002)

Om de studie uit te voeren, wordt het onderzoeksproces opgedeeld in vier stappen. Figuur 1 geeft een schematisch overzicht van de verschillende onderzoeksstappen. Het plan van aanpak met uit te voeren taken en resultaat per stap staat samengevat in Figuur 2. Voor een gedetailleerde beschrijving van elke onderzoeksfase verwijzen we naar bijlage 1.

Figuur 1: Stappenplan

Figuur 2: Plan van aanpak

Fase	Onderzoektijd	Taken	Resultaat
Stap 1: Analysekamer en 'stylised facts'	2 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Uitwerken van het analysekader ◆ Gegevensverzameling met regionale insteek (OESO, Eurostat Database "Regio", Eurostat Labour Force Survey) ◆ Analyse van de schokken in de tijdreeksgegevens 	Een aantal hypothesen (m.b.t. verband tussen conjunctuurcycli en de arbeidsmarkt) om in het vervolg van het onderzoeken te toetsen
Stap 2: Verband groei en arbeidsmarkt	4 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Econometrische schattingen van verband groei en werkgelegenheid/werkloosheid (Okun's law) ◆ Econometrische schattingen van verband groei en arbeidsmarktgegevens zoals arbeidsvolume, productiviteit, en arbeidsparticipatie 	Positionering van Vlaanderen inzake het macro-economische verband tussen economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren
Stap 3: Determinanten conjunctuurgevoeligheid	4 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Econometrische schattingen met macro gegevens voor analyse van bepalende factoren voor verschillen in de conjunctuurgevoeligheid (verschillen in Okun's coëfficiënten) tussen regio's ◆ Econometrische schattingen met macro gegevens voor analyse van bepalende factoren voor verschillen in de conjunctuurgevoeligheid (verschillen in Okun's coëfficiënten) doorheen de tijd ◆ Analyse van de weerslag van de recente conjuncturomslag op de arbeidsmarkt aan de hand van micro-gegevens op bedrijfsniveau 	Inzicht in welke factoren (economische structuur, institutionele factoren) een belangrijke rol spelen bij de transmissie van de schokken van productmarkt naar arbeidsmarkt
Stap 4: Conclusies en beleidsaanbevelingen	2 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Conclusies mbt conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt in Vlaanderen (amplitude, symmetrie, timing, sector, aantallen vs volume) ◆ Implicatie van het onderzoek voor het Vlaamse arbeidsmarktbeleid ◆ Aanzet voor ontwikkeling van een Vlaamse arbeidsmarktbarometer 	<p>Inzicht in de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt</p> <p>Beleidsvoorstellen voor het verhogen van de werkgelegenheidsintensiteit van de groei in Vlaanderen</p>

4. Thema waarbij dit projectvoorstel aansluit

Dit onderzoeksvorstel past binnen het vierde meerjarethema van de VIONA-onderzoeksagenda 2001-2004, namelijk de werking van de arbeidsmarkt en zijn instituties. Binnen dit thema wordt aandacht gevraagd voor een wetenschappelijk onderzoek naar het verband tussen conjunctuur en arbeidsmarktdynamiek.

5. Gedetailleerd tijdsschema

Het voorgestelde onderzoek zal uitgevoerd worden in 12 onderzoeksmaanden, gespreid over een doorlooptijd van 14 maanden. Indien het project kan aanvangen op 1 november 2003, zal het worden afgerond tegen eind december 2004.

Het aantal maanden onderzoek bedraagt per deel:

Deel 1:	2 maanden
Deel 2:	4 maanden
Deel 3:	4 maanden
Deel 4:	<u>2 maanden</u>
TOTAAL:	12 maanden

De doorlooptijd voor elk van de afzonderlijke delen van de studie staat aangegeven in de onderstaande tabel. Na het afronden van deel 1 en 2 wordt een eerste interim-rapport afgewerkt. Een tweede interim-rapport is voorzien na het afwerken van het derde en vierde deel van de studie. Het concept eindrapport wordt voorzien tegen december 2004.

Tabel 1: Tijdschema (doorlooptijd)

	2003		2004											
	nov	dec	jan	feb	ma	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Startvergadering	👤													
Deel 1: Analysekader en stylised facts														
Deel 2: Verband econ. groei- arbeidsmarkt														
Interim-rapport 1							👤 📄							
Deel 3: Determinanten conjunctuur- gevoeligheid														
Deel 4: Conclusies en beleidsaanbevelingen														
Concept eindrapport														👤 📄
Afwerking en oplevering eindrapport														📄

(📄 = rapportage 👤 = formeel overlegmoment)

6. Valorisatie van de onderzoeksresultaten

Delen van het onderzoek of een samenvatting van de belangrijkste resultaten kunnen gepubliceerd worden in tijdschriften met brede maatschappelijke toegang zoals het tijdschrift OverWerk van het Steunpunt W.A.V, Economische en Statistische Berichten (ESB) en het Tijdschrift voor Economie en Management. Daarnaast wordt door het onderzoeksteam ook een wetenschappelijke publicatie beoogd in één van de internationale vaktijdschriften (bv. Labour Economics).

7. Samenstelling onderzoeksteam

Het onderzoeksteam zal bestaan uit Prof. Dr. Freddy Heylen en Prof. Dr. Gerdie Everaert (Universiteit Gent) en 2 senioronderzoekers van IDEA Consult, met name Dr. Anneleen Peeters en Dr. Dafne Reymen. Dit team zal nog aangevuld worden met junior-ondersteuning bij IDEA Consult. Een uitgebreid CV van de onderzoekers is opgenomen in bijlage 2.

• **Prof. Dr. Freddy Heylen**

Freddy Heylen is hoogleraar Macro-economie aan de Universiteit Gent. Hij behaalde zijn doctoraat in 1992 aan de Universiteit Antwerpen (UFSIA). Zijn proefschrift onderzocht de invloed van arbeidsmarktinstituties en het arbeidsmarktbeleid op de (macro-economische) arbeidsmarktprestaties van de OESO-landen. Tot het eind van de jaren '90 is de macro-economie van de arbeidsmarkt zijn dominant onderzoeksdomein gebleven. Hij publiceerde hierover in nationale en internationale boeken en tijdschriften. Een deel van dit onderzoek was beleidsgericht. Zo was hij o.a. als copromotor betrokken bij een VIONA-onderzoek over "Haalbaarheid en effectiviteit van werkervarings- en opleidingsgaranties voor zeer langdurig werklozen" (1996-97). In later onderzoek is Freddy Heylen zich gaan toespitsen op de macro-economische invloed van het begrotingsbeleid, zowel op korte termijn als op lange termijn. Ook hierover publiceerde hij internationaal. Tevens begeleidde hij als promotor een aantal doctoraten over deze thema's.

Publicaties:

- Heylen, F., 1993, "Labour market structures, labour market policy and wage formation in the OECD", *LABOUR, Review of Labour Economics and Industrial Relations*, 7, nr. 2, p. 25-51.
- F. Heylen en A. Van Poeck, 1995, "National labour market institutions and the European Economic and Monetary Integration process", *Journal of Common Market Studies*, 33, nr. 4, p. 573-595.
- Heylen, F., Goubert, L. and E. Omeij, 1996, "Unemployment in Europe: a problem of relative or aggregate demand for labour?", *International Labour Review*, 135, nr. 1, p. 17-36.
- Heylen, F. and G. Everaert, 2000, "Success and failure of fiscal consolidation in the OECD: a multivariate analysis", *Public Choice*, 105, p. 103-124.
- Everaert, G. and F. Heylen, 2001, "Public capital and productivity growth. Evidence for Belgium, 1953-1996", *Economic Modelling*, 18, p. 97-116.

Prof. Heylen zal optreden als promotor en wetenschappelijk begeleider van de studie.

• **Prof. Dr. Gerdie Everaert**

Gerdie Everaert is docent Econometrie aan de Universiteit Gent. Hij behaalde zijn doctoraat in 2000 aan de Universiteit Gent met het proefschrift "Public capital, economic growth and the labour market". De resultaten hiervan werden gepubliceerd in nationale (o.a. *Economisch en Sociaal Tijdschrift*) en internationale tijdschriften (o.a. *Economic Modelling* en *Labour*). In recent onderzoek is Gerdie Everaert zich gaan

toespitsen op de macro-economische invloed van het begrotingsbeleid, met meer in het bijzonder de invloed van belastingen (op arbeid) op arbeidsmarktprestaties. Daarnaast verricht hij ook onderzoek naar (het meten van) de persistentie in de werkloosheidsgraad.

Publicaties:

- Everaert, G., "Balanced growth and public capital: an empirical analysis with I(2)-trends in capital stock data", *Economic Modelling*, forthcoming.
- Everaert, G., 2001, "Infrequent Large Shocks to Unemployment: New Evidence on Alternative Persistence Perspectives", *Labour: Review of Labour Economics and Industrial Relations*, 15, 555-577.
- Everaert, G. and F. Heylen, 2001, "Public Capital and Productivity Growth in Belgium," *Economic Modelling*, 18, 97-116.
- Everaert, G., 2001, "Overheidsinvesteringen in België: invloed op macro-economische productie en werkgelegenheid", *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 56(3), 275-300.
- Heylen, F. and G. Everaert, 2000, "Success and failure of fiscal consolidation in the OECD: a multivariate analysis," *Public Choice*, 105, 103-124.

• **Dr. Anneleen Peeters**

Anneleen Peeters is doctor in de Economische Wetenschappen. Haar doctoraat, dat zij in 1999 behaalde aan de K.U.Leuven, behandelt het onderwerp 'Labour turnover Costs, Employment and Temporary work'. Zij heeft reeds verschillende artikels op haar naam in het domein van arbeidseconomie, en van tijdelijke en uitzendarbeid in het bijzonder. Sinds 1 oktober 1999 werkt zij als senior onderzoeker bij IDEA Consult, waar zij voornamelijk actief is op het domein van arbeidsmarktonderzoek. Zij was o.a. actief betrokken bij de VIONA-onderzoeken rond het verhogen van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen en de marktwerking in het domein van arbeidsbemiddeling. Verder werkt zij ook mee aan het opzetten van een eerste vraagzijdepanel in Vlaanderen (PASO). In dit verband is zij verantwoordelijk voor het analyseren van de netto-werkgelegenheidsgroei in Vlaamse vestigingen.

Publicaties:

- Peeters, A. (1999), *Labour Turnover Costs, Employment and Temporary Work*, doctoraal proefschrift, Katholieke Universiteit Leuven, 207p.
- Peeters, A. (1999), "Interim Employment and a Leading Indicator for the Belgian Labour Market", *Cahiers Economiques de Bruxelles*, n°163, p.277-298
- Abraham, F., Peeters, A., Reymen, D., e.a. (2001), "Een verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen: vergelijkende analyse met de buurlanden", VIONA arbeidsmarkt-onderzoeksprogramma van de Vlaamse regering
- Struyven, L., Steurs, G., Peeters, A., Minne, V. (2002), *Van aanbieden naar aanbesteden. Marktwerking bij arbeidsbemiddeling en -reïntegratie in Australië, Nederland, Verenigd Koninkrijk en Zweden*, ACCO Leuven, 284p.

• **Dr. Dafne Reymen**

Dafne Reymen is werkzaam bij IDEA Consult sinds Januari 2000. Momenteel is zij als senior consultant voornamelijk actief in het domein “Regionale en Stedelijke Ontwikkeling”. Zij is tevens gastdocent aan de Economische Hogeschool Sint-Aloysius te Brussel (EHSAL). Na haar universitaire studies in België behaalde zij een ‘Master of Science in Econometrics’ aan de London School of Economics. In 1999 behaalde zij haar doctoraat aan de Stanford University in de Verenigde Staten. Dafne legt zich toe op onderzoek en advies over beleidsinstrumenten voor regionale ontwikkeling. Zij beschikt over specifieke ervaring inzake monitoring en evaluatie van beleidsinstrumenten en in projecten die uitgebreide data- en econometrische analyses vereisen. Op vlak van beleidsrelevant arbeidsmarktonderzoek was zij betrokken bij verschillende VIONA-onderzoeken.

Publicaties:

- Abraham, F., Peeters, A., Reymen D., e.a. (2001), “Een verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen: vergelijkende analyse met de buurlanden”, VIONA arbeidsmarkt-onderzoeksprogramma van de Vlaamse regering.
- Peeters, A. en Reymen D., (2000), “Levenslang leren in cijfers”, Overwerk 1-2/2001.
- Peeters, A. en Reymen D., (2000), “Ontwikkeling van een monitoringinstrument voor de opleidingsinspanningen in Vlaanderen”, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Werkgelegenheid.
- Sleenwagen L., De Backer K., Steurs G., Reymen D., e.a. (2000), “Een perspectief op de desindustrialisatie in Vlaanderen”, VIONA arbeidsmarkt-onderzoeksprogramma van de Vlaamse regering.

Bijlage 1: Uitgebreide beschrijving van het onderzoeksproject

1. Probleemstelling
2. Doelstelling en inhoud van het project
3. Beleidsrelevantie

1 Probleemstelling

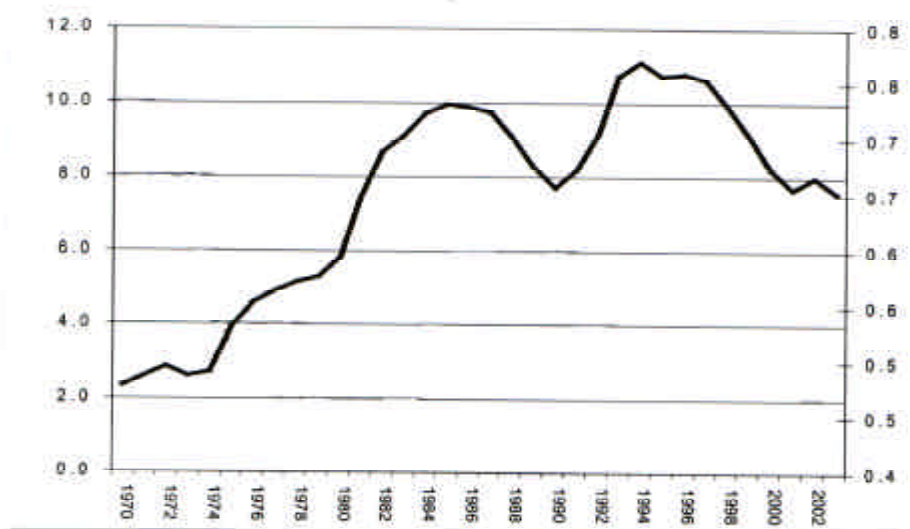
Het creëren van meer en betere jobs staat reeds verscheidene jaren hoog op de politieke agenda. In dit kader werden er verschillende *Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren* opgesteld met een *expliciete doelstelling om de werkzaamheidsgraad te verhogen tot een gemiddelde graad van 70% tegen 2010*. Het bereiken van deze doelstellingen vereist een zekere economische groei in elk land.

Recente studies van de Europese Commissie en het IMF tonen aan dat economische groei in de jaren '90 vertaald werd in meer werkgelegenheidsgroei in vergelijking met de jaren '80¹. Dit is positief nieuws, maar betekent geenszins dat de vooropgestelde doelstellingen in elk land zonder meer gehaald zullen worden. *Een belangrijke vraag is hoe groot de economische groei moet zijn om de 70%-norm te halen. Een andere vraag is hoe kan worden vermeden dat deze verhoogde reactie van de werkgelegenheid zich ook in negatieve zin (bij groeivertraging) manifesteert.*

Inzicht in de structurele relaties tussen economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren (o.a. werkloosheid, werkgelegenheid en arbeidsparticipatie) en de evolutie van deze relaties over de tijd kunnen een belangrijke bijdrage leveren in het antwoord op deze vragen.

Ter illustratie vermelden we hier de lange-termijn evolutie van de werkloosheid in de EU (zie Figuur 3).

Figuur 3: Werkloosheidsgraad in de EU (gestandaardiseerd)

Bron: Eurostat

¹ EC (2002) en IMF (2001).

Uit deze figuur blijkt duidelijk een sterke opwaartse trend in de gemiddelde *werkloosheidsgraad in de EU*. De periode 1970-1984 werd gekenmerkt door een continue stijging van de structurele werkloosheid. De olieprijschokken midden jaren '70, alsook de recessie begin jaren '80 waren de belangrijkste oorzaken voor een sterke toename van de Europese werkloosheidscijfers. Na afloop van deze schokken keerde de EU-werkloosheid echter niet terug naar haar oorspronkelijk niveau, terwijl dit wel het geval was in de VS. Dit fenomeen wordt ook wel "persistentie" genoemd. In de tweede helft van de jaren '80 kende de EU voor het eerst sinds 1970 een daling van de werkloosheid, maar dit was slechts zeer tijdelijk. De recessie van 1993 deed de werkloosheid opnieuw sterk opflakkeren en deze bereikte zelfs haar hoogste peil in 20 jaar. Sinds 1994 kent de structurele werkloosheid een neerwaartse trend, die recentelijk (2001) terug werd stopgezet.

Dit algemene beeld *verbergt* echter *grote verschillen tussen verschillende EU-lidstaten*. In bepaalde landen hadden deze negatieve schokken slechts een tijdelijk effect op de werkloosheid (bv. in Denemarken en Nederland (EC (2002))), terwijl dezelfde schokken in andere landen gedurende vele jaren resulteerden in hoge werkloosheidscijfers. De conjunctuurgevoeligheid van werkloosheid verschilt dus sterk tussen landen.

Dit fenomeen heeft ook *te maken met de symmetrie van de conjunctuurgevoeligheid*. *Niet alleen de reactie van de werkloosheid op groeivertragingen, maar ook de reactie wanneer de groei herleeft, kan verschillen van land tot land*. De meest problematische situatie ("persistentie") is deze waarbij de werkloosheid (veel) sterker reageert op een vertraging van de groei dan op een herleving. Structurele en institutionele arbeidsmarktkenmerken, alsook het arbeidsmarktbeleid, kunnen dit in de hand werken of tegengaan (bv. Layard et al., 1991; Heylen, 1992). Wanneer de werkloosheid symmetrisch reageert, dan is de situatie veel gunstiger aangezien de negatieve schokken in dat geval slechts een tijdelijk effect op de werkloosheid hebben.

De recente conjuncturomslag met opnieuw stijgende werkloosheidscijfers in Vlaanderen sinds midden 2001 heeft de vraag naar de weerslag van de conjunctuur op de werkgelegenheid weer op de beleidsagenda geplaatst. Voor het beleid is het immers van belang om te weten *welke instrumenten voorhanden zijn om de conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt te milderen*.

Uit een studie van het VEV² bleek de weerslag van de verslechterende conjunctuur op de arbeidsmarkt groter te zijn in Vlaanderen dan elders in Europa. De kentering kwam tot uiting in zowel het aantal vacatures, de werkloosheid als het aantal afdankingen. Mogelijke oorzaken hiervoor zouden toe te wijten zijn aan zowel kenmerken van onze economische structuur (bv openheid van de economie) als aan een aantal institutionele factoren op de arbeidsmarkt. De combinatie van het exportgerichte karakter van Vlaamse economie met de zeer hoge loonkosten kunnen aan de grondslag liggen van de conjunctuurgevoeligheid van Vlaanderen.

Er werd reeds heel wat onderzoek verricht over de relatie groei en werkgelegenheid/werkloosheid en de determinerende factoren van deze relatie voor België. Het ontbreekt echter nog aan een specifieke Vlaamse insteek bij de analyse van dit verband. Inzicht in de Vlaamse context kan aan de beleidsmaker een indicatie geven over mogelijkheden voor bijsturing.

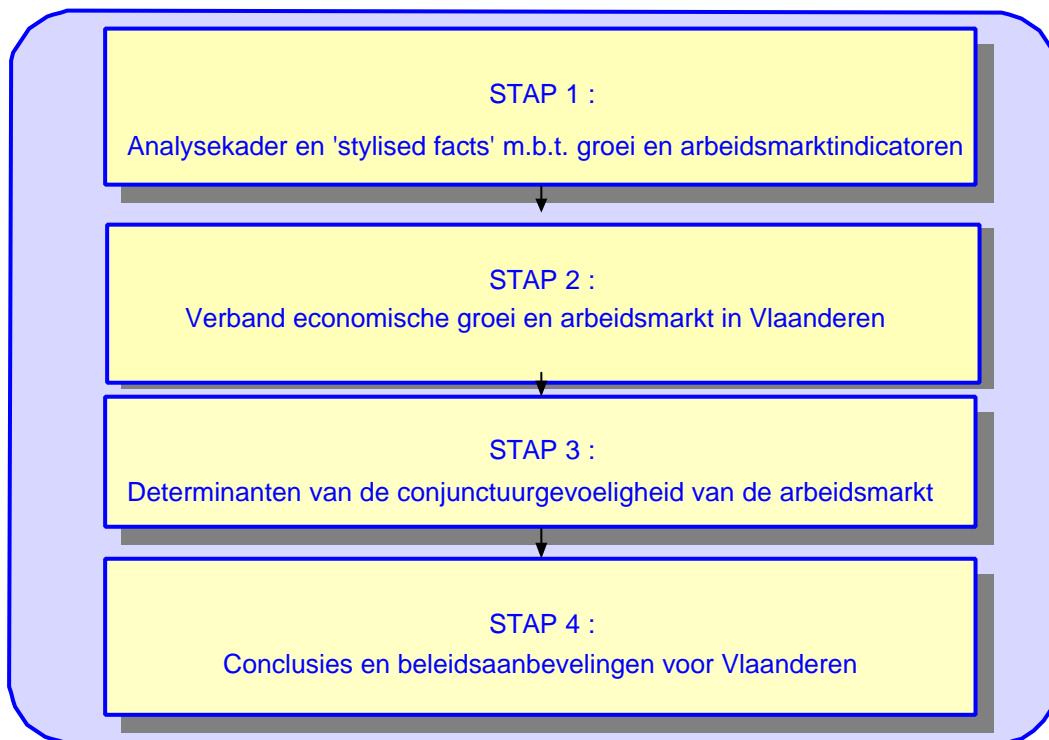
² “Sterk stijgende werkloosheid: een typisch Vlaams fenomeen?” (VE-studiedienst, november 2001)

2 Doelstelling en inhoud van het project

In dit onderzoek zal nagegaan worden hoe conjunctuurgevoelig de Vlaamse arbeidsmarkt is in vergelijking met andere landen én wat de belangrijkste determinanten zijn van deze conjunctuurgevoeligheid. Op basis van empirisch onderzoek zal een antwoord geformuleerd worden een aantal onderzoeksvragen die we per stap in het voorstel definiëren.

Figuur 4 geeft een schematisch overzicht van de verschillende onderzoeksstappen. Het plan van aanpak met uit te voeren taken en resultaat per stap staat samengevat in Figuur 5. De verschillende stappen worden in de verdere paragrafen dan uitvoering beschreven.

Figuur 4: Stappenplan

Figuur 5: Plan van aanpak

Fase	Onderzoektijd	Taken	Resultaat
Stap 1: Analysekamer en 'stylised facts'	2 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Uitwerken van het analysekader ◆ Gegevensverzameling met regionale insteek (OESO, Eurostat Database "Regio", Eurostat Labour Force Survey) ◆ Analyse van de schokken in de tijdreeksgegevens 	Een aantal hypothesen (m.b.t. verband tussen conjunctuurcycli en de arbeidsmarkt) om in het vervolg van het onderzoeken te toetsen
Stap 2: Verband groei en arbeidsmarkt	4 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Econometrische schattingen van verband groei en werkgelegenheid/werkloosheid (Okun's law) ◆ Econometrische schattingen van verband groei en arbeidsmarktgegevens zoals arbeidsvolume, productiviteit, en arbeidsparticipatie 	Positionering van Vlaanderen inzake het macro-economische verband tussen economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren
Stap 3: Determinanten conjunctuurgevoeligheid	4 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Econometrische schattingen met macro gegevens voor analyse van bepalende factoren voor verschillen in de conjunctuurgevoeligheid (verschillen in Okun's coëfficiënten) tussen regio's ◆ Econometrische schattingen met macro gegevens voor analyse van bepalende factoren voor verschillen in de conjunctuurgevoeligheid (verschillen in Okun's coëfficiënten) doorheen de tijd ◆ Analyse van de weerslag van de recente conjuncturomslag op de arbeidsmarkt aan de hand van micro-gegevens op bedrijfsniveau 	Inzicht in welke factoren (economische structuur, institutionele factoren) een belangrijke rol spelen bij de transmissie van de schokken van productmarkt naar arbeidsmarkt
Stap 4: Conclusies en beleidsaanbevelingen	2 mnd	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Conclusies mbt conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt in Vlaanderen (amplitude, symmetrie, timing, sector, aantallen vs volume) ◆ Implicatie van het onderzoek voor het Vlaamse arbeidsmarktbeleid ◆ Aanzet voor ontwikkeling van een Vlaamse arbeidsmarktbarometer 	<p>Inzicht in de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt</p> <p>Beleidsvoorstellen voor het verhogen van de werkgelegenheidsintensiteit van de groei in Vlaanderen</p>

STAP 1: Analyse kader en “stylised facts” m.b.t. groei en arbeidsmarktindicatoren

1.1 Doel

De belangrijkste doelstellingen van de eerste onderzoeksfase zijn het uitwerken van het analysekader en het identificeren van de “stylised facts” m.b.t. economische groei en enkele arbeidsmarktindicatoren.

Voor het analysekader baseren we ons op de macro-economische literatuur welke heel wat inzichten oplevert i.v.m. het verband tussen economische groei en arbeidsmarktperformantie. Op basis van dit analysekader wordt bepaalde concepten geïntroduceerd en bepalen we welke kenmerken van de product- en arbeidsmarkt bestudeerd zullen worden in dit conjunctuuronderzoek.

Voor deze geselecteerde variabelen worden vervolgens tijdreeksgegevens verzameld en gescreend. In dit deel bestuderen we de gegevens met als doelstelling het identificeren van patronen in de evolutie van bepaalde economische variabelen (o.a. economische groei, werkloosheid en werkgelegenheid) en in hun onderlinge samenhang. Deze “stylised facts” leiden tot het formuleren van een aantal te toetsen hypothesen, welke in de rest van het onderzoek onderzocht zullen worden.

1.2 Inhoud en aanpak

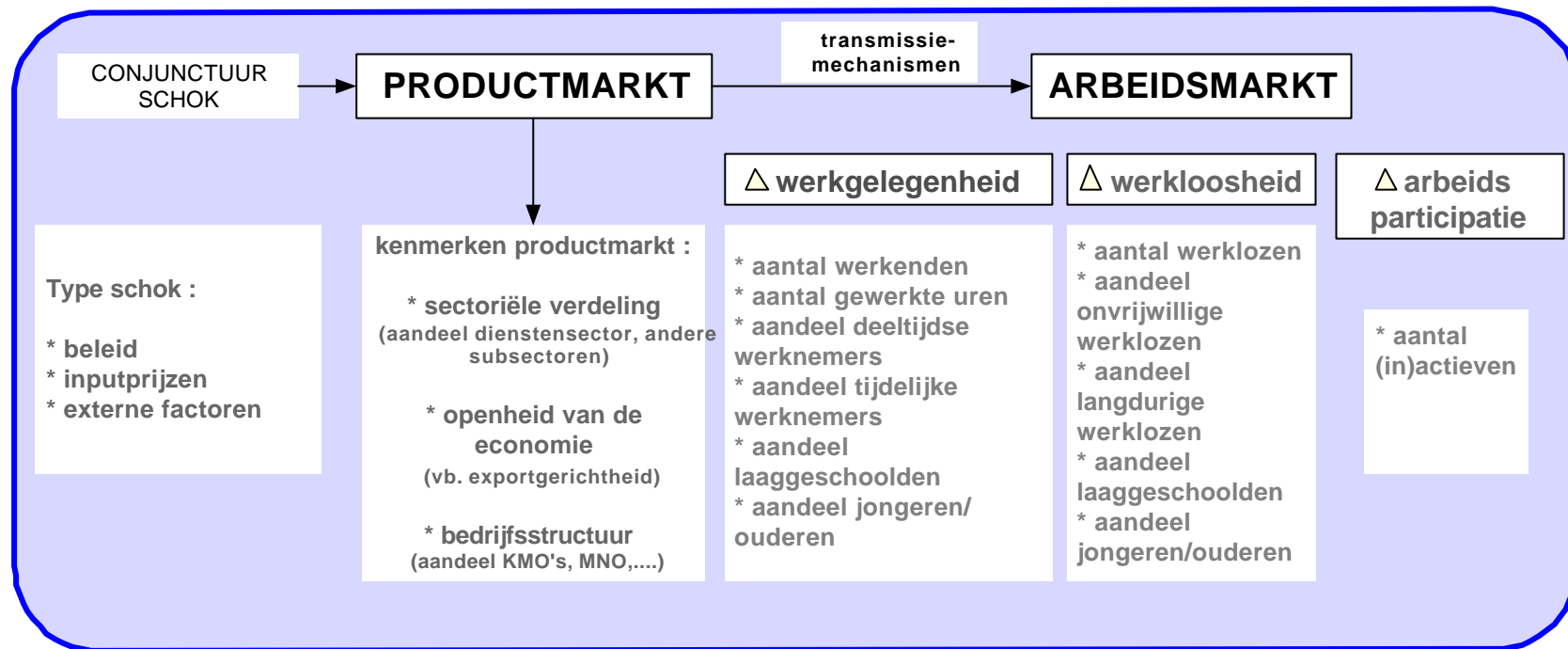
(1) Analyse kader

In dit onderzoek bestuderen we de conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt. Figuur 6 geeft een beeld van de verschillende elementen die bij dit onderzoek betrokken zullen worden.

Vanuit de economische theorie maken we een onderscheid tussen de *productmarkt* (de markt waar goederen en diensten geproduceerd worden) en de *arbeidsmarkt* (de markt waar arbeidskrachten ingezet worden ter realisatie van een bepaalde productie). Conjunctuurbewegingen zijn het gevolg van *schokken* op de productmarkt. De omvang van deze schokken is afhankelijk van de oorzaak. Macro-economisch wordt typisch een onderscheid gemaakt tussen schokken aan de vraagzijde van de economie (bijv. ingevolge wijzigingen in het monetair of budgettair beleid, of ingevolge wijzigingen in het vertrouwen van investeerders) en schokken aan de aanbodzijde (bijv. ingevolge veranderingen in de energieprijzen).

Deze schokken impliceren een uitbreiding of inkrimping van de productie, wat eveneens consequenties heeft voor het vereiste arbeidsvolume. Schokken op de productmarkt worden dus overgedragen naar de arbeidsmarkt via een bepaald *transmissiemechanisme*. Dit transmissiemechanisme wordt o.a. beïnvloed door institutionele factoren.

Figuur 6: Transmissie van schokken

Belangrijk is ook dat de aard en omvang van de reactie op de arbeidsmarkt verschilt afhankelijk van welke variabele men hanteert. We maken een onderscheid tussen drie arbeidsmarktindicatoren, met name werkgelegenheid, werkloosheid en arbeidsparticipatie. Veranderingen in de werkgelegenheid zijn typisch groter dan deze in de werkloosheid, omdat de participatiegraad eveneens reageert op conjunctuurcycli.

De conjunctuurgevoeligheid van allerlei arbeidsmarktindicatoren (vb. werkloosheid, werkgelegenheid) vertoont typisch sterke verschillen tussen landen en over de tijd. De oorzaak van deze verschillen kan zowel te maken hebben met *kenmerken van de productmarkt* (vb. sectoriële spreiding, aandeel KMO's, exportgerichtheid,...) als met *kenmerken van de arbeidsmarkt* (vb. institutionele context van het loonoverleg, verschillen in arbeidsmarktbeleid bijvoorbeeld ten aanzien van aanwerving en ontslag,...).

In de eerste onderzoeksstap zal het hierboven voorgestelde analysekader verder uitgewerkt worden. Op basis van dit kader identificeren we de variabelen die in het onderzoek nader bestudeerd zullen worden en waarvoor we in de volgende substap gegevens zullen verzamelen.

(2) Gegevensverzameling

In deze onderzoeksfase verzamelen we tijdreeksgegevens voor de variabelen welke geselecteerd werden op basis van het analysekader.

Omwille van de aard van het onderzoek is het belangrijk gegevens te verzamelen over een lange tijdshorizon én een groot aantal landen. We denken hierbij aan de periode 1960-2001³ en een zo groot mogelijk aantal OESO en EU-landen. Hierdoor wordt het mogelijk de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt te vergelijken en benchmarken t.o.v. heel wat andere landen.

Schommelingen op de productmarkt zullen gemeten worden aan de hand van het Bruto Binnenlands Product (BBP), eventueel aangevuld met andere macro-economische conjunctuurindicatoren (bv. toegevoegde waarde). Voor de arbeidsmarkt zal gekeken worden naar internationaal vergelijkbare cijfers omtrent werkgelegenheid, werkloosheid, arbeidsparticipatie, arbeidsproductiviteit en aantal gewerkte uren of dagen. De verzamelde gegevens zullen ook geanalyseerd en gescreend worden. Waar nodig zullen de vereiste nuancerings en beperkingen van de gegevens toegelicht worden (vb. wijzigingen in onderliggende definities, ...). Een voorbeeld betreft de gehanteerde definitie van “werkloze” (op basis van ILO-definitie of administratieve gegevens).

³ De concrete afbakening van de tijdshorizon zal evenwel afhankelijk zijn van de beschikbare data. Voor bepaalde gegevens zal het immers niet mogelijk zijn zo ver terug te gaan in de tijd.

Box 1 geeft – per databron - een overzicht van de variabelen waarvoor gegevens verzameld zullen worden.

Box 1: Data macro-analyse

<i>Bron</i>	<i>Landen</i>	<i>Periode</i>	<i>Basisvariabelen</i>	<i>Opsplitsing naar bep. var.:</i>
<i>OECD Statistical Compendium</i>	<i>OECD-landen</i>	<i>1960- 2001⁴</i>	<i>BBP Werkloosheid Werkgelegenheid</i>	
<i>Eurostat, database REGIO</i>	<i>EU (incl. regionale data) voor dit onderzoek: 12 EU-landen + Vlaanderen</i>	<i>1975-2002</i>	<i>BBP Toegevoegde waarde Werkgelegenheid</i>	<i>Sector Sector Sector</i>
<i>Eurostat, database Labour Force Survey</i>	<i>12 EU-landen + Vlaanderen</i>	<i>1983-2001</i>	<i>Werkgelegenheid Werkloosheid Actieve bevolking Arbeidsvolume (gewerkte uren)</i>	<i>Leeftijd, geslacht, scholing, voltijds/deeltijds, contracttype (tijdelijk/vast), sector Leeftijd, geslacht, scholing, sector, duur werkloosheid Leeftijd sector</i>
<i>APS</i>	<i>Vlaanderen</i>	<i>1975-2002</i>	<i>BBP Werkgelegenheid</i>	

⁴ Voor vele variabelen zijn halfjaarlijkse gegevens beschikbaar.

(3) “Stylised facts”

In dit deel bestuderen we de verzamelde tijdreeksgegevens. Het analyseren van de evolutie van allerhande economische variabelen (o.a. economische groei, werkloosheid en werkgelegenheid) en hun onderlinge samenhang zal ons - voor elke variabele en voor elk land - een inzicht geven in volgende aspecten:

- Zijn er cyclische bewegingen (opgaand en/of neergaand)?
- Wanneer waren er omslagpunten? Hierbij is het tevens interessant te achterhalen wat de belangrijkste oorzaak is van deze omslag (vb. olieprijschok).
- Hoelang duurden de opgaande en neergaande bewegingen?
- Heeft een tijdelijke schok een permanent effect? M.a.w. keert een bepaalde variabele niet terug naar zijn oorspronkelijk niveau na afloop van een tijdelijke schok. Dit fenomeen noemt men persistentie.
- Is er een trend in de lange-termijn evolutie?
- Wat is het verband tussen economische groei (schommelingen in BBP) en verschillende arbeidsmarktindicatoren (werkloosheid, werkgelegenheid, arbeidsparticipatie)?

Deze analyse zal leiden tot de identificatie van een aantal “stylised facts” (d.w.z. patronen in de evolutie van bepaalde economische variabelen en hun onderlinge verband). Deze observaties leiden tot het formuleren van een aantal hypothesen, welke in de rest van het onderzoek getoetst zullen worden op hun validiteit.

1.3 Resultaat

Het resultaat van deze stap is:

- Een uitgewerkt analysekader op basis waarvan afgeleid wordt welke variabelen in het onderzoek bestudeerd zullen worden.
- Samengestelde tijdreeksgegevens voor de geselecteerde variabelen voor een uitgebreid panel van landen (incl. Vlaanderen).
- Een aantal hypothesen m.b.t. het verband tussen conjunctuurr cycli en arbeidsmarktindicatoren, welke in het vervolg van het onderzoek getoetst zullen worden.

STAP 2: Verband economische groei en arbeidsmarkt

3.1 Doel

In dit deel analyseren we de conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt. We gaan met andere woorden na wat het verband is tussen economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren (werkloosheid, werkgelegenheid, arbeidsparticipatie).

Econometrisch onderzoek -op basis van de Wet van Okun- voor een panel van landen zal inzicht geven in deze verbanden. In tegenstelling tot bestaand (inter-) nationaal onderzoek zal hierbij expliciet aandacht besteed worden aan het schatten van de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt.

3.2 Inhoud en aanpak

De relatie tussen economische groei en werkloosheid (werkgelegenheid) staat in de macro-economische literatuur bekend als de “*wet van Okun*” (Okun (1970)). Deze wet stelt een “vast” negatief verband voorop tussen de economische groei en de wijziging in de werkloosheid. Ze meet dus de conjuncturele gevoeligheid van de werkloosheid. Een typische vaststelling is dat een terugval in de economische groei met 1%-punt de werkloosheid doet stijgen (werkgelegenheid doet dalen) met minder dan 1%.

Deze wet vormt het uitgangspunt van het voorgestelde onderzoek naar de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt. Via econometrisch onderzoek zullen we vooreerst het verband bestuderen tussen economische groei en werkgelegenheid én de relatie groei-werkloosheid. Vervolgens analyseren we de conjunctuurgevoeligheid van een aantal andere indicatoren, zoals de gewerkte uren per werknemer, de productiviteit per arbeidsuur en de arbeidsparticipatiegraad (= de verhouding van de beroepsbevolking tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd).

(1) Verband tussen economische groei en werkgelegenheid/werkloosheid

In de wetenschappelijke literatuur worden diverse methoden gehanteerd voor het schatten van het verband tussen *economische groei en werkloosheid/werkgelegenheid* (de wet van Okun)⁵. Ter illustratie vermelden we in Box 2 twee veel gebruikte technieken.

In het voorgestelde onderzoek zullen econometrische schattingen uitgevoerd worden voor een panel van OESO-landen. Het doel is tevens om per land variatie toe te laten in de reactie van de werkgelegenheid/werkloosheid op de economische groei over verschillende deelperioden⁶. Op die manier krijgen we per land en over de tijd een zicht

⁵ Enkele relevante referenties zijn Gordon (1984), Knoester (1985), Paldam (1987), Kaufman (1988), Moosa (1997), Freeman(2001) en EC(2002).

⁶ In functie van de resultaten van stap 1 bijvoorbeeld 1960-1973, 1974-83, 1984-1993, 1994-03.

op de conjunctuurgevoeligheid van de werkloosheid en de werkgelegenheid. Uniek hierbij is dat aparte schattingen zullen uitgevoerd worden voor Vlaanderen. Dit maakt het mogelijk in een later deel (zie stap 4) conclusies te trekken m.b.t. de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt en deze te positioneren t.o.v. andere landen.

Box 2: De wet van Okun

Het verband tussen economische groei en werkloosheid (de wet van Okun) kan onderzocht worden via verschillende methoden.

In een eerste methode worden de wijzigingen in de werkloosheidsgraad (u) gerelateerd aan de procentuele groei van het reëel BBP (g). De lineaire regressie heeft volgende vorm:

$$\Delta u = \beta_0 - \beta_1 g + e$$

De geschatte waarde voor β_1 wordt de inverse “Okun-coëfficiënt” genoemd en geeft weer met hoeveel procentpunten de werkloosheid zal dalen wanneer de groei van het reëel BBP met één procentpunt toeneemt. De “Okun-coëfficiënt” ($1/\beta_1$) duidt dus aan met hoeveel procentpunten de groei van het reëel BBP zal vertragen wanneer de werkloosheid met één procentpunt toeneemt. Schattingen van deze regressie voor de VS (periode 1947-1960) door Okun gaven een inverse “Okun-coëfficiënt” van 0,3.

Een tweede methode maakt gebruik van het concept “outputkloof” (“output gap”) om de stand van de conjunctuur te bepalen. De outputkloof is het verschil tussen het actueel reëel BBP en het potentieel reëel BBP⁷, als percentage van het potentieel reëel BBP. De volgende regressievergelijking geeft het verband tussen de outputkloof en de werkloosheidsgraad:

$$u = \beta_0 - \beta_1 \frac{Y - Y^*}{Y^*} + e$$

met Y het actueel BBP, Y^ het potentieel BBP, β_0 de constante term⁸ en β_1 de inverse “Okun-coëfficiënt”. Deze 2 methoden kunnen eveneens gebruikt worden voor het schatten van de conjunctuurgevoeligheid van de werkgelegenheid.*

⁷ Het potentieel BBP stemt overeen met de totale output die een optimaal draaiende economie kan produceren, zodat de werkloosheid wordt geminimaliseerd en de output gemaximaliseerd, zonder dat er een gevaar bestaat van verhoogde inflatie.

⁸ In deze vergelijking is β_0 de geschatte waarde voor de natuurlijke werkloosheidsgraad.

Indien de databeschikbaarheid het toelaat, zullen rijkere specificaties uitgevoerd worden waarbij:

- *ruimte gelaten wordt voor vertragingseffecten waarbij de werkloosheid in periode t niet alleen gerelateerd wordt aan de groei in periode t , maar ook aan de groei in $t-1$, $t-2$, enz.*
- *per deelperiode andere coëfficiënten b_0 en b_1 toegelaten worden, zodat structurele breuken in de cyclische reacties toegelaten worden*
- *andere coëfficiënten b_1 toegelaten worden naargelang de groei (outputkloof) hoog of laag (positief of negatief) is, zodat eventuele asymmetrieën achterhaald kunnen worden.*
- *andere coëfficiënten b_1 toegelaten worden naargelang het type schok (vb. vraagschok versus aanbodschock) geïdentificeerd in de analyse van de “stylised facts” in onderzoeksfase 1.*
- *ruimte gelaten wordt voor niet-conjuncturele determinanten van de werkloosheid/werkgelegenheid, bijv. reële loonkosten (zie Knoester, 1985)*

Enkele interessante onderzoeksvragen die op basis van deze analyses beantwoord kunnen worden zijn:

- Hoe conjunctuurgevoelig is de Vlaamse werkgelegenheid in vergelijking met België en andere landen?
- Hoe conjunctuurgevoelig is de Vlaamse werkloosheid in vergelijking met België en andere landen?
- In welke sectoren is de werkgelegenheid het meest conjunctuurgevoelig?
- Is deze conjunctuurgevoeligheid geëvolueerd over de tijd (bijv. jaren '80 versus '90)? D.w.z. zijn er structurele veranderingen in de cyclische reactie van werkloosheid of werkgelegenheid?
- Zijn deze reacties (a)symmetrisch (d.w.z. hetzelfde in hoog- versus laag-conjunctuur)?

(2) Verband tussen economische groei en aantal gewerkte uren per werknemer/productiviteit/ arbeidsparticipatie

Uit de voorgaande analyses zal blijken dat de reactie van werkgelegenheid en werkloosheid op de economische groei typisch minder dan proportioneel is. Verder zal blijken dat de reactie van de werkloosheid verschilt van die van de werkgelegenheid. Dit is niet verwonderlijk aangezien ook andere variabelen op de arbeidsmarkt conjunctuurschommelingen kunnen opvangen. Wiskundig kan worden aangetoond dat de reactie in de werkgelegenheid bijvoorbeeld kleiner zal zijn naarmate de groeivertraging zich ook vertaalt in een afname van het aantal gewerkte uren per werknemer en in een afname van de productiviteit per uur. Het effect op de gemeten werkloosheid wordt verder bepaald door de reactie van de beroepsbevolking op de conjunctuurbewegingen. Voor meer uitleg over deze effecten verwijzen we naar Box 3.

Gewerkte uren per werknemer, productiviteit per uur en arbeidsparticipatie zijn bijgevolg drie indicatoren die eveneens conjunctuurgevoelig zijn. Naar analogie met de gehanteerde technieken beschreven in Box 2, zullen we het verband analyseren tussen economische groei en het aantal gewerkte uren, productiviteit en arbeidsparticipatie. Ook hier ligt de focus op het bestuderen van de Vlaamse situatie en het positioneren t.o.v. andere landen.

Gelijkaardige analyses zullen uitgevoerd worden voor nog andere arbeidsmarktindicatoren. Op die manier analyseren we de conjunctuurgevoeligheid van *specifieke segmenten van de werkgelegenheid* (zoals het aandeel tijdelijke werknemers, deeltijdse werknemers, jonge en oudere werknemers, laaggeschoolden) *en werkloosheid* (bv. het aandeel langdurig werklozen, het aandeel onvrijwillig werklozen). Hiervoor zal beroep gedaan worden op gegevens van de jaarlijkse Europese Arbeidskrachtentelling ("European Labour Force Survey" van Eurostat)⁹.

⁹ Zie Box 1 voor meer informatie omtrent deze databron.

Box 3: Economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren

Veranderingen in output veroorzaken niet noodzakelijk alleen wijzigingen in de werkloosheidsgraad. Ook andere arbeidsmarktvariabelen kunnen reageren op conjunctuurschommelingen. De volgende vergelijkingen geven een beeld van de verschillende effecten. De groei van het BBP kan geschreven worden als:

$$\frac{DY}{Y} = \frac{DE}{E} + \frac{DH}{H} + \frac{Dp}{p}$$

met Y de output (BBP), E de werkgelegenheid (in hoofden), H het aantal gewerkte uren per werknemer en p de productiviteit per uur ($p = Y/(E*H)$). Via uitsplitsing van de beroepsbevolking in werkenden en werklozen, kan deze vergelijking herschreven worden als

$$\frac{\Delta Y}{Y} = -\frac{L}{E} \Delta u + \frac{\Delta L}{L} + \frac{\Delta H}{H} + \frac{\Delta p}{p}$$

met L de beroepsbevolking en u de werkloosheidsgraad ($1-E/L$).

Procentuele veranderingen in het BBP kunnen leiden tot verschillende effecten:

- (1) directe wijziging in de werkgelegenheid ($-Du$): de grootte van dit effect is afhankelijk van de grootte van de bestaande werkgelegenheidsgraad (E/L). Des te kleiner de bestaande werkgelegenheidsgraad (= grotere werkloosheid), des te kleiner - al het overige gelijkblijvend - het directe effect van conjunctuurschommelingen op de werkloosheidsgraad. Wiskundig, des te groter L/E , des te minder "u" hoeft te reageren om een wijziging in de output (DY/Y) op te vangen.
- (2) effect op het arbeidsaanbod (DL/L): Bij stijgende werkloosheid beslissen heel wat mensen zich terug te trekken van de arbeidsmarkt, omdat zij hun kansen op werk laag inschatten. Het omgekeerde fenomeen doet zich voor bij een economische heropleving. Dit is het "discouraged worker" effect. Daarnaast is er ook nog een tegensteld effect, met name het "added worker" effect. Indien de kostwinner van een gezin werkloos wordt, merken we vaak dat andere gezinsleden toetreden tot de arbeidsmarkt.
- (3) verandering in het aantal gewerkte uren (DH/H): Een toename in de output (positieve economische groei) wordt volgens de theorie geassocieerd met een toename in het aantal gewerkte uren per werknemer (bijv. overuren in de hoogconjunctuur).
- (4) effect op de arbeidsproductiviteit (Dp/p): Uit de literatuur (Gordon (1984)) blijkt dat de productiviteit laag is in tijden van laagconjunctuur en hoog is in tijden van hoogconjunctuur. Dit is bijvoorbeeld het gevolg van "labour hoarding" gedurende recessies. Dit fenomeen wordt in belangrijke mate verklaard door allerlei institutionele factoren (zoals bijvoorbeeld een strenge ontslagreglementering).

Uit bovenstaande moet verder duidelijk zijn dat wanneer wijzigingen in de output ook leiden tot (gepaard gaan met) wijzigingen in de arbeidsduur of de productiviteit, dat dan de werkloosheidsgraad en de werkgelegenheid minder zullen (hoeven te) reageren.

Het empirisch onderzoek in dit tweede luik geeft o.a. een antwoord op volgende vragen:

- Welke arbeidsmarktindicatoren in Vlaanderen zijn het meest conjunctuurgevoelig?
- Vertalen conjunctuurbewegingen zich voornamelijk in schommelingen in het aantal gewerkte uren (vb. overuren) of in het aantal tewerkgestelde personen?
- Zijn er verschillen in de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse werkloosheid naargelang geslacht, leeftijd (jeugd- versus andere werkloosheid), werkloosheidsduur, enz.?
- Zijn er verschillen in de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse werkgelegenheid naargelang geslacht, leeftijd, statuut, arbeidsregime (voltijds/deeltijds), contracttype (vast of tijdelijk) of sector van tewerkstelling?

3.3 Resultaat

Econometrische schattingen van het verband tussen economische groei en verschillende arbeidsmarktindicatoren resulteren in:

- inzicht in de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse werkgelegenheid (in aantal personen en gewerkte uren) en werkloosheid
- informatie omtrent de conjunctuurgevoeligheid van verschillende deelsegmenten van de Vlaamse werkloosheid en werkgelegenheid (vb. naar sector)
- positionering van deze conjunctuurgevoeligheid t.o.v. België en andere landen

STAP 3: Determinanten van de conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt

4.1 Doel

In het derde deel van het onderzoek beogen we enerzijds te verklaren waarom Okun's coëfficiënten verschillen tussen landen en anderzijds waarom deze coëfficiënten kunnen wijzigen over de tijd. We gaan aldus op zoek naar de structurele determinanten van conjunctuurgevoeligheid én de verklarende factoren van structurele verschuivingen in de conjunctuurgevoeligheid.

4.2 Inhoud en aanpak

De mate waarin werkloosheid en werkgelegenheid, alsook andere arbeidsmarkt-indicatoren (het aantal gewerkte uren, de productiviteit, de arbeidsparticipatie, enz.) reageren op conjunctuurschommelingen zijn afhankelijk van allerhande factoren. We kunnen een onderscheid maken tussen *structurele kenmerken* (zoals het relatief gewicht van de dienstensector) en *institutionele factoren* (zoals de regulering van overuren, mate van loonflexibiliteit of de aanwervings- en ontslagprocedures). Variatie in deze factoren verklaart waarom de conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt kan verschillen tussen landen én kan wijzigen over de tijd¹⁰.

Voor deze derde onderzoeksfase zullen we in de eerste plaats gebruik maken van macro-economische gegevens, welke typisch beschikbaar zijn voor een lange tijdsperiode en groot aantal OESO- en EU-landen. Deze macro-analyse zal aangevuld worden met een analyse op micro-niveau. Deze laatste analyse biedt heel wat toegevoegde waarde, omdat unieke Vlaamse gegevens heel wat kunnen leren over de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt. We geven nu een beknopt overzicht van de inhoud en aanpak van beide analyses, die complementair zijn in het onderzoek naar de determinanten van conjunctuurgevoeligheid.

(1) Macro-analyse

Op basis van het empirisch onderzoek uitgevoerd in fase 2 kennen we de Okun-coëfficiënten van een panel van OESO-landen over meerdere deelperioden. Dit kan een steekproef opleveren van 60 à 80 geschatte Okun coëfficiënten. Verder kan via schatting in fase 2 informatie bekomen worden over mogelijke asymmetrieën tussen hoog- en laagconjunctuur. Via econometrisch onderzoek zullen we vervolgens nagaan welke factoren bepalend zijn voor verschillen in de Okun's coëfficiënten tussen landen,

¹⁰ Meteen vinden we hier een belangrijke motivatie waarom we de Okun relatie willen schatten voor een groot aantal OESO-landen. De aanwezigheid van landen met sterk uiteenlopende structurele kenmerken (inzake aanwervings- en ontslagregels, openheid, gewicht dienstensector, enz.) maakt het econometrisch precies mogelijk de potentiële invloed van ieder van deze factoren te achterhalen. Omgekeerd zou beperking tot een kleine groep van landen precies cruciale variatie uit de dataset halen.

over de tijd en naargelang de conjunctuur een opwaartse of neerwaartse beweging maakt¹¹.

Verklarende variabelen die in dit onderzoek meegenomen zullen worden, hebben enerzijds betrekking op *structurele kenmerken van de productmarkt* (zie analysekader in Figuur 6) en anderzijds *institutionele kenmerken van de arbeidsmarkt*. Beide kenmerken beïnvloeden het proces waarmee schokken op de productmarkt (gemeten door veranderingen in economische groei) doorgegeven worden naar de arbeidsmarkt. Deze invloed kan zowel betrekking hebben op de timing van de reactie (bv. na hoeveel tijd stijgt of daalt het aantal werklozen?), de amplitude van de reactie (hoe sterk reageert werkloosheid of werkgelegenheid?), enz.

Voorbeelden van structurele kenmerken van de productmarkt zijn o.a. de sectoriële spreiding van de economische activiteiten (vb. het aandeel van de dienstensector), de openheid van de economie (vb. exportgerichtheid, aandeel van de multi-nationale ondernemingen) en het relatief gewicht van de KMO-sector. Dienstenactiviteiten zijn typisch arbeidsintensiever, waardoor de groei in deze sectoren over het algemeen meer werkgelegenheid creëert. Een grotere openheid van de economie impliceert een grotere blootstelling aan externe schokken, wat een grotere conjunctuurgevoeligheid met zich meebrengt.

Institutionele factoren hebben o.a. betrekking op de regulering van overuren, de mate van loonflexibiliteit, de aanwervings- en ontslagprocedures, de omvang van het actief arbeidsmarktbeleid, het bestaan van uitstaperegelingen, enz.. Hiervoor zal gebruik gemaakt worden van bestaande indicatoren¹². Als voorbeeld vernoemen we de samenvattende indicator voor de strengheid van de wetgeving inzake aanwerving en ontslag, welke ontwikkeld werd door de OESO¹³. Er kan verwacht worden dat een strenge regulering van ontslag resulteert in minder sterke fluctuaties in de werkgelegenheid, omdat een strenge ontslagreglementering het voor een individuele ondernemingen duurder maakt om personeel af te danken. De regulering van overuren zal vermoedelijk bepalend zijn in de keuze om schommelingen in de productie al dan niet op te vangen via wijzigingen in het aantal gewerkte uren.

Op basis van deze macro-analyse zal een antwoord geformuleerd worden op volgende onderzoeksvragen:

- Vindt de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse werkgelegenheid (of werkloosheid) haar oorsprong in kenmerken van de productmarkt of eerder in kenmerken van de arbeidsmarkt?
- Is de openheid van de Vlaamse economie of de sectoriële spreiding van de economische activiteiten verantwoordelijk voor een sterk cyclische reactie van de Vlaamse werkloosheid?

¹¹ Zie o.a. Paldam (1987), Kaufman (1988) en Moosa (1997).

¹² Zie o.a. Blanchard en Wolfers (2000)

¹³ Zie OESO (1999) en Peeters (1999) voor een bespreking van deze indicator.

- Welke institutionele factoren van de Vlaamse arbeidsmarkt spelen een belangrijke rol bij de transmissie van schokken van de product- naar de arbeidsmarkt?
- Zijn de verklarende determinanten voor de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt dezelfde als deze van andere landen?

(2) Micro-analyse

De analyse op microvlak zal gebaseerd zijn op een unieke dataset van Vlaamse vestigingen. Gegevens van het grootste sociaal secretariaat in Vlaanderen (SD Worx) bieden gedetailleerde informatie op bedrijfsniveau voor een periode van enkele jaren (periode 2001-2003).

De belangrijkste toegevoegde waarde van deze unieke data kan als volgt samengevat worden:

- Zeer groot aantal observaties op micro-niveau voor Vlaanderen (13.000 werkgevers en 290.000 werknemers in Vlaanderen).
- Zeer recente gegevens over de laatste conjuncturomslag (2001-2003).
- Unieke dataset die het mogelijk maakt kenmerken van werkgevers te koppelen met een uitgebreide set van werknemerskenmerken.
- Zeer gedetailleerde informatie over bepaalde arbeidsmarktvariabelen die niet beschikbaar zijn in officiële statistieken (NIS, Eurostat, OESO, ...)

SD Worx is principieel akkoord om in het kader van dit onderzoek een aantal geanalyseerde gegevens uit hun bestand ter beschikking te stellen. Ter illustratie geven we in Box 4 een lijst van variabelen die met dit bestand geanalyseerd (en onderling gekoppeld) kunnen worden.

Deze data kunnen gebruikt worden om voor de meest recente conjuncturomslag bijkomende informatie te verzamelen omtrent de conjunctuurreactie van bepaalde arbeidsmarktvariabelen waarover geen data beschikbaar is op macro-vlak. Op die manier kan o.a. een indicatie gegeven worden omtrent volgende verbanden:

- In welk soort bedrijven is de werkgelegenheid ingekrompen? Zijn de grote ondernemingen conjunctuurgevoeliger dan de kleine? In welke sectoren is deze reactie het grootst?
- Leidt een daling in de productie (omzet) tot collectief ontslag van werknemers of wordt dit eerder opgevangen door schommelingen in het aantal gewerkte uren of het systeem van tijdelijke werkloosheid?
- Welke werknemers worden het sterkst getroffen door ontslag? Zijn dit vooral oudere werknemers? Is er een verschil tussen arbeiders en bedienden? Is er een verschil tussen mannen en vrouwen?

- Wat is de politiek van bedrijven in het algemeen en groepen van bedrijven in het bijzonder naar aanwerving, gebruik overuren, inzet deeltijdsen, verloning als reactie op de recente conjuncturomslag? Zijn er regionale verschillen in deze reactie? Hangt dit af van de vestigingsplaats van de hoofdzetel? Of zijn er nog andere bepalende factoren?

Deze micro-gegevens zullen gebruikt worden om bepaalde hypothesen of onderzoeksresultaten uit het econometrisch onderzoek (gebaseerd op macro-gegevens) te ondersteunen en te verdiepen.

Box 4: Data micro-analyse

<i>Bedrijfsgegevens</i>	<i>Werknemersgegevens</i>
<i>Bedrijfsomvang</i>	<i>Leeftijd</i>
<i>Sector</i>	<i>Geslacht</i>
<i>Vestigingsplaats</i>	<i>Statuut</i>
	<i>Anciënniteit</i>
<i>Omzet</i>	<i>Arbeidsregime (voltijds/deeltijds)</i>
<i>Toegevoegde waarde</i>	<i>Aantal gewerkte uren</i>
<i>Financiële ratio's</i>	<i>Aantal verzuimde uren (+ reden)</i>
<i>Oprichtingsdatum</i>	<i>Overuren</i>
	<i>Uren in tijdelijke werkloosheid</i>
	<i>Ploegenarbeid</i>
	<i>Juridische aard overeenkomst</i>
	<i>Datum eerste tewerkstelling</i>
	<i>Datum uitdienst (+ reden vertrek)</i>
	<i>Loongegevens, incl. premies</i>

4.3 Resultaat

Het resultaat van de macro- en micro-analyse uitgevoerd in de derde onderzoeksfase kan als volgt samengevat worden:

- Verklaringen voor verschillen in de conjunctuurgevoeligheid tussen landen én verschillen over de tijd.
- Inzicht in welke economische en institutionele factoren in Vlaanderen een belangrijke rol spelen bij de transmissie van conjunctuurschokken naar de arbeidsmarkt.

STAP 4: Conclusies en beleidsaanbevelingen voor Vlaanderen

5.1 Doel

In de laatste fase worden de empirische bevindingen uit de vorige onderzoeksfases samengebracht. De nadruk ligt hierbij op het bundelen van alle onderzoeksresultaten die relevant zijn voor de Vlaamse arbeidsmarkt. Op basis hiervan zullen conclusies en beleidsimplicaties voor Vlaanderen geformuleerd worden. Tot slot zal een eerste aanzet gegeven worden voor de ontwikkeling van een Vlaamse arbeidsmarktbarometer.

5.2 Inhoud en aanpak

(1) Conclusies voor Vlaanderen

In deze laatste onderzoeksfase ligt de nadruk op de Vlaamse situatie. Op basis van het empirisch onderzoek uit de voorgaande fasen kunnen we uitspraken doen over de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt. Hierbij kan een antwoord gegeven worden op volgende vragen:

- Hoe conjunctuurgevoelig is de werkgelegenheid en werkloosheid in Vlaanderen (in vergelijking met andere landen)?
- Zijn deze reacties dezelfde bij een op- en neergaande conjunctuurbeweging (symmetrische of asymmetrische reactie)?
- Welke Vlaamse arbeidsmarktindicatoren reageren het sterkst (amplitude van de reactie) en het snelst (timing van de reactie) op conjunctuurbewegingen? Bijvoorbeeld worden deze schommelingen voornamelijk opgevangen door veranderingen in het aantal tewerkgestelde personen of eerder in wijzigingen in het aantal gewerkte uren?
- Hoe evolueert het aandeel langdurig werklozen over de conjunctuurcycli? Leidt een recessie tot sterk stijgende werkloosheid of gaan de Vlamingen zich massaal terugtrekken uit de arbeidsmarkt?
- Welke Vlaamse sectoren zijn het gevoeligst voor conjunctuurschommelingen?
- Welk type werknemer is het gevoeligst voor conjunctuurschommelingen?

(2) Beleidsimplicaties voor Vlaanderen

Vervolgens gaan we in op de belangrijkste beleidsimplicaties voor Vlaanderen. Op dit ogenblik is het nog niet duidelijk in welke richting deze zullen gaan, aangezien deze implicaties afhankelijk zijn van de resultaten van het voorgestelde onderzoek. Ter illustratie vermelden we een hypothetisch voorbeeld.

Stel dat het onderzoek aantoont dat de Vlaamse arbeidsmarkt in een langdurige periode van recessie geconfronteerd wordt met een sterk dalende werkgelegenheid, een sterk stijgende werkloosheid en een relatief beperkt effect op de arbeidsparticipatie. In deze situatie schuilt het gevaar dat de werkloosheidscijfers hoog zullen blijven bij een economische heropleving indien de additionele werklozen in de structurele werkloosheid terecht komen, eerder dan in de tijdelijke werkloosheid. Dit impliceert immers een toename van het aantal langdurige werklozen. Door preventie en vroegtijdige actie op het ogenblik dat de werkloosheid begint op te flakkeren, kan de overheid vermijden dat tijdelijke stijgingen in de werkloosheid een structureel karakter zouden krijgen¹⁴.

Inzicht in de relatie tussen groei en werkgelegenheid/werkloosheid specifiek voor Vlaanderen heeft belangrijke implicaties voor het halen van de EU richtsnoeren in termen van werkzaamheidsgraad. Het onderzoek zal toelaten om het beleidsinstrumentarium naar het halen van de 70%-norm en de evenredige participatie van kansengroepen te verfijnen. We zullen immers een indicatie krijgen over de groei vereist voor het behalen van een bepaalde werkgelegenheidsgroei als ook over hoe we de werkgelegenheidsintensiteit van de groei kunnen bevorderen.

Uniek voor Vlaanderen is het in dit onderzoek voorziene micro-economische luik gebaseerd op micro-economisch empirisch materiaal met bedrijfsgegevens en uitgebreide werknemersgegevens. Dit luik zal inzicht geven in welke groepen het meest getroffen worden door een laagconjunctuur: welke sectoren, welk statuut (arbeider/bediende), leeftijd, geslacht, arbeidsregime (voltijds/deeltijds).

(3) Bouwstenen voor een Vlaamse arbeidsmarktbarometer

Het onderzoek zal afgerond worden met een eerste aanzet voor de ontwikkeling van een Vlaamse arbeidsmarktbarometer. Uit alle voorgaande onderzoeksstappen weten we immers welke arbeidsmarktvariabelen interessante indicatoren zijn voor het meten van de conjunctuurgevoeligheid. Variabelen die zeer snel reageren op conjunctuurbewegingen (zoals bijvoorbeeld het aandeel tijdelijke arbeid, het volume uitzendarbeid¹⁵) én waarvan gegevens snel beschikbaar zijn, kunnen belangrijke bouwstenen vormen voor een Vlaamse arbeidsmarktbarometer.

¹⁴ Zie EC (2002).

¹⁵ Op basis van maandelijkse gegevens omtrent het aantal uitzendkrachten (arbeiders en bedienden) van Federgon.

Op dit ogenblik beschikt Vlaanderen (en België) nog niet over een wetenschappelijk onderbouwde arbeidsmarktindicator. De beleidsrelevantie van zo'n instrument is echter zeer hoog, aangezien vele actoren (beleid, ondernemingen, ...) geïnteresseerd zijn in de toekomstige werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkelingen. Aangezien beide variabelen steeds vertraagd reageren op schokken in de productmarkt én bovendien te kampen hebben met vertragingen in de publicatie van de gegevens, kan een voorspellende arbeidsmarktindicator een belangrijke toegevoegde waarde betekenen.

5.3 Resultaat

- Inzicht in de conjunctuurgevoeligheid van de Vlaamse arbeidsmarkt
- Beleidsvoorstellen voor Vlaanderen met betrekking tot het verhogen van de werkgelegenheidsintensiteit van de groei
- Bouwstenen voor een Vlaamse arbeidsmarktbarometer

3 Beleidsrelevantie

Het is een boutade om te stellen dat Vlaanderen als kleine, open economie uitermate gevoelig is voor externe schokken. Dit reflecteert zich ook in een zeer conjunctuurgevoelige arbeidsmarkt, zowel in positieve zin bij een aantrekkende conjunctuur als in negatieve zin bij een terugvallende conjunctuur.

Beleidsmatig is het dan ook uitermate belangrijk om een goed inzicht te hebben in de conjunctuurgevoeligheid van de arbeidsmarkt, zodat bij conjunctuuromslagen tijdig gepaste maatregelen kunnen genomen worden. Bij gebrek aan dit accuraat inzicht is de kans immers zeer reëel dat beleidsmaatregelen hetzij te laat hetzij niet effectief zullen zijn. Ons inziens ligt juist op dit punt een belangrijk hiaat in de Vlaamse arbeidsmarktkennis.

Bijgevolg kunnen de resultaten van dit onderzoek strategische informatie opleveren over het functioneren van de Vlaamse arbeidsmarkt, en op die manier een belangrijke meerwaarde opleveren voor het toekomstig Vlaams arbeidsmarktbeleid. Op basis van ons onderzoeksvoorstel geven we hier enkele belangrijke beleidsrelevante topics:

1. In het Pact van Vilvoorde zijn doelstellingen geformuleerd inzake het niveau van de werkzaamheidsgraad, zowel de 70%-norm voor de globale werkzaamheidsgraad als de evenredige participatie van de kansengroepen. Gegeven dit doel kunnen we dankzij de resultaten van dit onderzoek aangeven wat dit impliceert naar vereiste economische groei, en onmiddellijk eraan gerelateerd de werkgelegenheidsintensiteit van die groei.
2. Dankzij dit onderzoek verkrijgen we ook een inzicht in de achterliggende determinanten van de werkgelegenheidsintensiteit van de economische groei in Vlaanderen. Voor het realiseren van de EU-richtsnoeren inzake werkzaamheidsgraad is het immers van belang om economische groei te realiseren die gepaard gaat met hoge werkgelegenheids groei. De resultaten van dit onderzoek kunnen uitermate relevant zijn voor het concipiëren van een ‘conjunctuurbestendig’ arbeidsmarktinstrumentarium.
3. Ook voor het bewerkstelligen van de evenredige participatie van kansengroepen zal dit onderzoek bijkomende inzichten leveren. Het onderzoek zal immers aantonen of er bepaalde zwakkere groepen die sterker getroffen worden door neerwaartse conjunctuurbewegingen dan anderen (vb. laaggeschoolden, ouderen, langdurig werklozen,...).

4. In een laagconjunctuur is het belangrijk inspanningen te doen voor het behoud van de inzetbaarheid (“employability”) van diegenen die hun werk verliezen. Op die manier kan men vermijden dat het aandeel langdurig werklozen sterk toeneemt. Het onderzoek biedt ook een belangrijke bijdrage om het beleidsinstrumentarium voor inzetbaarheid van de actieve bevolking te verfijnen, aangezien de analyse licht zal werpen op de samenstelling van de werkloosheid over de conjunctuurcycli heen.
5. Middels het in dit onderzoek voorziene micro-economische luik kunnen we een grondige analyse doorvoeren van het proces van jobdestructie en –creatie tijdens de recente conjunctuurterugval 2000-2002. Deze analyse die gebaseerd is op micro-economisch empirisch materiaal met bedrijfsgegevens en uitgebreide werknemersgegevens is totaal nieuw voor Vlaanderen.
6. Op basis van de doorgevoerde analyse zullen we de bouwstenen aanleveren voor de opmaak van een Vlaamse arbeidsmarktbarometer, zodat naar de toekomst toe de stakeholders van het arbeidsmarktbeleid in een vroeg stadium gesignaleerd kunnen worden van conjunctuuromslagen en hun impact op de Vlaamse arbeidsmarkt.

Bijlage 2: Bibliografie

- Blanchard, O., Fisher, S., 1989, Lectures in Macroeconomics, MIT Press
- Blanchard O., Wolfers, J., 2000, "The role of shocks and institutions in the rise of European unemployment: the aggregate evidence", *Economic Journal*, 110, p. C1-C33.
- EC, 2002, Employment in Europe 2002
- Freeman DG, 2001, *Economic Inquiry*, 511-523
- Gordon R.J., 1984, "Unemployment and Potential Output in the 1980's", *Brookings Papers on Economic Activity*, nr. 2, p.537-568
- Heylen, F., 1992, Labour market characteristics and macroeconomic performance. An inquiry into the effects of labour market structures and policies in the OECD in the 1980s, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen (UFSIA).
- IMF, 2001, "Selected Euro-Area Countries: Rules-Based Fiscal Policy and Job-Rich Growth in France, Germany, Italy and Spain, November 2001, Country Report n°01/203
- Kaufman, R.T., 1988, "An International Comparison of Okun's Law, *Journal of Comparative Economics*, p.182-303
- Knoester, A., 1985, 'Okun's Law Revisited, Discussion Paper Institute for Economic Research, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Layard, R., Nickell, S., Jackman, R., 1991, Unemployment, Oxford, Oxford University Press
- Moosa, I.A, 1997, "A Cross-Country Comparison of Okun's Coefficient", *Journal of Comparative Economics*, p.335-356
- OESO, 1999, "Employment Protection and Labour Market Performance", hoofdstuk 2 in OECD Employment Outlook, Parijs
- Okun, A.M., 1970, "Potential GNP: its measurement and significance", in: *The political economy of prosperity*, Brookings Institution, Washington, p. 132-145
- Paldam M., 1987, "How Much Does One Percent of Growth Change the Unemployment Rate?", *European Economic Review*, p.306-313
- Peeters, A., 1999, Labour Turnover Costs, Employment and Temporary Work, doctoraal proefschrift, K.U.Leuven
- Sogner, L., Stiassny A, 2002, *Applied Economics*, p.1775-1787

Bijlage 3: de onderzoekers

CURRICULUM VITAE: FREDDY HEYLEN

Overzicht van meest relevante publicaties met betrekking tot deze onderzoeksdomeinen (voorbij 10 jaar, niet exhaustief)

(1)

Heylen, F., 1993, "Labour market structures, labour market policy and wage formation in the OECD", *LABOUR*, Review of Labour Economics and Industrial Relations, 7, nr. 2, p. 25-51.

Heylen, F., 1995, "Institutions and the rise of taxes on labour in the OECD", *Weltwirtschaftliches Archiv*, 131, nr. 4, p. 623-654.

Heylen, F. and A. Van Poeck, 1995, "National labour market institutions and the European Economic and Monetary Integration process", *Journal of Common Market Studies*, 33, nr. 4, p. 573-595.

Heylen, F., Goubert, L. and E. Omeij, 1996, "Unemployment in Europe: a problem of relative or aggregate demand for labour?", *International Labour Review*, 135, nr. 1, p. 17-36.

Heylen, F., 1996, "Werkloosheid in België in de jaren '90: een macro-economische benadering", in Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek, *De arbeidsmarkt in Vlaanderen: Jaarboek 1996*, Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming en Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, p. 363-389. (ISBN 90-75314-06-X)

Vleugels, I., Ergo, T., Bollens, J., Heylen, F. en I. Nicaise, 1998, *Leven na de Dop*. Een onderzoek naar de haalbaarheid en effectiviteit van opleidings- en werkervaringsgaranties voor langdurig werklozen in Vlaanderen, Leuven/Gent, Katholieke Universiteit Leuven. Hoger Instituut voor de Arbeid / Universiteit Gent. Vakgroep Sociale Economie, 246 p. (ISBN 90-5550-152-2).

Heylen, F., 1999, "Monetaire unie en arbeidsmarkt: reflecties over loonvorming en macro-economisch beleid", in M. Eyskens e.a., *De euro en de toekomst van het Europese maatschappijmodel*, Antwerpen-Groningen, Intersentia, p. 135-157. (ISBN 90-5095-073-6)

Goubert, L. en F. Heylen, 1999, "Loonvorming en de werking van de arbeidsmarkt in België", in J. van Hoof en J. Mevissen, eds., *In banen geleid?*, Rotterdam, Elsevier Bedrijfsinformatie, p. 87-109. (ISBN 90-5749-351-9)

Heylen F., 2001, "Economic growth and the labour market: discussion of Ch. Wyplosz", in: J. Smets and M. Dombrecht (eds.), *How to Promote Economic Growth in the Euro Area*, Edward Elgar, Cheltenham, pp. 179-184 (ISBN 1 84064 665 9)

(2)

Heylen, F. and G. Everaert, 2000, "Success and failure of fiscal consolidation in the OECD: a multivariate analysis", *Public Choice*, 105, p. 103-124.

Everaert, G. and F. Heylen, 2001, "Public capital and productivity growth. Evidence for Belgium, 1953-1996", *Economic Modelling*, 18, p. 97-116.

Everaert, G. and F. Heylen, 2000, "Public capital and labour market performance in Belgium", *Working Paper*, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit Gent, nr. 00/98.

(3)

Heylen, F., Schollaert, A., Everaert, G. and L. Pozzi, 2003, "Inflation and human capital formation: theory and panel data evidence", *Working Paper*, Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Universiteit Gent, nr. 03/174.

Andere internationale publicaties (beknopte selectie)

Ooghe, H., Heylen, F., Vander Vennet, R. and J. Vermaut (eds.), 2000, *The Economic and Business Consequences of the EMU. A Challenge for Governments, Financial Institutions and Firms*, Kluwer Academic Publishers, Boston-Dordrecht-London, 438 p. (ISBN 0-7923-7964-0)

Heylen, F. and A. Van Poeck, 1996, "Central bank independence: only part of the inflation story", *De Economist*, 144, nr. 1, p. 45-61.

Heylen, F., Késenne, S. en W. Van Trier, 1994, "Le chômage et le réaménagement du temps de travail", *Reflets et Perspectives de la Vie économique*, 33, nr. 1/2, p. 135-142.

Andere nationale publicaties (beknopte selectie)

Heylen, F., 2000, "Verantwoorde loonvorming. Reactie op Jean Luc Dehaene", *Nieuwsbrief*, Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, 10, nr. 4, p. 27-32.

Heylen, F., 1999, *Macro-economie*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 775 p. (ISBN 90-5350-747-7).

Van Poeck, A. m.m.v. Bruggeman A., Du Caju Ph., Heylen, F., van Dalen H., 1999, *Economische Politiek : Principes en Ervaringen*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 269 p. (ISBN 90-5350-913-5).

Heylen, F., 1998, "Vormingsbeleid: de economische rationaliteit", *Nieuwsbrief*, Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, 8, nr. 1-2, p. 35-39.

Heylen, F. en T. Termote, 1995, "De Belgische economie in 1994 en 1995: conjunctureel optimisme op een harde structurele bodem", *Maandschrift Economie*, 59, nr. 1, p. 29-48.

Leiding (als promotor) van doctoraatsonderzoek (verdedigd of verdediging binnen het jaar)

- Gerdie Everaert, *Public capital, economic growth and the labour market*, 28 november 2000
- Lorenzo Pozzi, *Fiscal policy, government debt and private consumption*, 14 januari 2003
- Sabien Dobbelaere, *Analysis of union behaviour and human capital formation in a volatile world*, voorzien voorjaar 2004

Gerdie Everaert

Publicaties

Artikels in boeken en tijdschriften met leescomité: internationaal

Everaert, G., “Balanced growth and public capital: an empirical analysis with I(2)-trends in capital stock data”, *Economic Modelling*, forthcoming.

Everaert, G., 2001, “Infrequent Large Shocks to Unemployment: New Evidence on Alternative Persistence Perspectives”, *Labour: Review of Labour Economics and Industrial Relations*, 15, 555-577.

Everaert, G. and F. Heylen, 2001, “Public Capital and Productivity Growth in Belgium,” *Economic Modelling*, 18, 97-116.

Heylen, F. and G. Everaert, 2000, “Success and failure of fiscal consolidation in the OECD: a multivariate analysis,” *Public Choice*, 105, 103-124.

Artikels in boeken en tijdschriften met leescomité: België/Nederland

Everaert, G., 2001, “Overheidsinvesteringen in België: invloed op macro-economische productie en werkgelegenheid”, *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 56(3), 275-300.

Artikels in tijdschriften zonder leescomité

Everaert, G. en F. Heylen, 1999, “Sanering van de publieke financiën en de arbeidsmarkt: een alternatieve kijk op werkloosheidspersistentie”, *Nieuwsbrief van het Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming*, 4/99, 150-154.

Everaert, G., 1999, “Zijn overheidsinvesteringen productief?”, *Trends Review*, No. 6, Bijlage bij Trends, 4 maart 1999, 29-32.

Everaert, G. en F. Heylen, 1998, “De crisis in Zuidoost-Azië,” *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 32, 72-82.

Varia

Belangrijkste onderzoeksrapporten (alleen artikels die niet hoger werden vermeld)

Inflation and human capital formation, theory and panel data evidence (with F. Heylen, A. Schollaert and L. Pozzi)

Labour taxes and unemployment in the OECD, a nonstationary panel data analysis

(with F. Heylen)

Public capital and long-run labour market performance in Belgium

(with F. Heylen)

Actieve deelname aan internationale congressen

14th annual EALE Conference, University of Paris 1, Panthéon Sorbonne, Paris, France, 19-22 September 2002.

Bridging Economics and Econometrics: Empirical Applications and Econometric Methods, European University Institute, S. Domenico di Fiesole (Florence), Italy, 6-9 June 2001.

First EALE/SOLE World Conference, The Catholic University of the Sacred Heart, Milan, Italy, 22-25 June 2000.

Macroeconomic Transmission Mechanisms: Empirical Applications and Econometric Methods, University of Copenhagen, Schæffergården, Denmark, 18-20 May 2000.

30th Annual Conference of the Money, Macro and Finance Research Group, Imperial College, London, England, 9-11 September 1998.

Public Deficits and Monetary Union, 59th International Conference of the Applied Econometrics Association, Crediop, Rome, Italy, 27-28 November 1997.

Tijdschriften waarvoor als referee werd opgetreden

Economic Modelling

Labour Economics

Wetenschappelijke prijzen

Prijs van de *Stichting Prof. Dr. De Bruyne*, 1996.

Curriculum Vitae

1. **Familienaam:** Peeters
2. **Voornaam:** Anneleen
3. **Kantoor:** IDEA Consult
Congresstraat 37-41, bus 3
1000 Brussel
Tel: ++32/2/282.17.75
Fax ++32/2/282.17.15
anneleen.peeters@ideaconsult.be

7. Referenties:

Boeken

Peeters, A. (1999), Labour Turnover Costs, Employment and Temporary Work, doctoraal proefschrift, Katholieke Universiteit Leuven, 207 p.

Struyven, L., Steurs, G., Peeters, A., Minne, V. (2002), "Van aanbieden naar aanbesteden: marktwerking bij arbeidsbemiddeling en -reintegratie in Australië, Nederland, Verenigd Koninkrijk en Zweden", ACCO, 284 p.

Peeters, A. (2001), "Tijdelijke werknemers en hun transitiekansen naar verschillende arbeidsmarktsituaties in België", in van den Heuvel, Holderbeke, Wielers (ed.), De transitionele arbeidsmarkt: contouren van een actief arbeidsmarktbeleid, Elsevier, Den Haag, p.88-108

Artikels in tijdschriften

Peeters, A. (1997), "How Hiring and Firing Costs Affect Labour Demand in a Model of Uncertainty", CES Discussion Paper, K.U.Leuven, n° 97.02

Peeters, A. (1998), "Uitzendarbeid als arbeidsmarktbarometer", Nieuwsbrief Steunpunt W.A.V., vol.8, n°4, p.71-74

Peeters, A. (1999), "Ranking and Temporary Jobs in an Equilibrium Matching Model", CES Discussion Paper, K.U.Leuven, n° 99.06

Peeters, A. (1999), "Temporary Workers and their Transition Probabilities to Different Labour Market States: The Belgian Experience", mimeo

Peeters, A. (1999), "Tijdelijke werknemers en hun kans op vast werk", Nieuwsbrief Steunpunt W.A.V., vol.9, n°1-2, p.185-188

Peeters, A. (1999), “Interim Employment and a Leading Indicator for the Belgian Labour Market”, Cahiers Economiques de Bruxelles, n°163, p.277-298

Peeters, A. (1999), “Tijdelijke arbeid als pasmunt?”, Nieuwsbrief Steunpunt W.A.V., vol.9, n°4, p. 69-73

Peeters, A. (2000), “Flexibiliteit en tijdelijke arbeid”, Trends Review, n°11, p.32-36

Dafne REYMEN

- 1. Naam:** Reymen
- 2. Voornamen:** Dafne
- 3. Adres - werk:** IDEA Consult
Congresstraat 37-41 bus 3
1000 Brussel
Tel: ++32/2/282.17.10
Fax: ++32/2/282.17.15
Dafne.Reymen@ideaconsult.be

Bijlage 4: Voorstelling Universiteit Gent en IDEA Consult

Universiteit Gent

Voor een voorstelling van de vakgroep Sociale Economie van de universiteit van Gent verwijzen we naar de volgende website <http://fetew.ugent.be/SocEco>.

Alle personeelsleden van de vakgroep Sociale Economie zijn tevens lid van de onderzoeksgroep Sherppa (Study Hive for Economic Research and Public Policy Analysis). Voor detailinformatie over het onderzoek in deze vakgroep wordt dan ook verwezen naar de website van <http://www.sherppa.be>.

IDEA Consult

IDEA Consult is een onafhankelijk sociaal-economisch onderzoeks- en adviesbureau, gespecialiseerd in research-based consultancy, met vestiging in Brussel. IDEA Consult heeft aldus een ruime waaier aan diensten, die gaan van onderzoek over advies en strategische planning tot evaluatie en monitoring. IDEA Consult past dit instrumentarium toe op verschillende domeinen, zoals transport en mobiliteit, regionale en stedelijke ontwikkeling, arbeidsmarkt en analyse van markten en sectoren.

Sinds zijn oprichting in september 1998 heeft IDEA Consult reeds een ruime referentielijst van projecten bij klanten zoals internationale overheden en organisaties, federale, regionale en lokale overheden, intermediaire organisaties en ondernemingen.

IDEA Consult beschikt momenteel over een team van een tiental vaste medewerkers, allen met een universitaire achtergrond. Bovendien wordt projectmatig samengewerkt met andere specialisten binnen de ECORYS groep waartoe IDEA Consult behoort. Het buitenlands netwerk van ECORYS is vertakt over Nederland (NEI-Kolpron) en het Verenigd Koninkrijk (ECOTEC). Daarnaast zijn er vestigingen in Zuid-Europa, Oost-Europa en Rusland. Verder werkt IDEA Consult samen met wetenschappelijke experts of adviseurs in functie van het onderzoeksthema.